

HANEFİ ZEYNALLI MASALLAR HAKKINDA

Hanafi Zeynalli About the Tales

Hazangül MEMMEDOVA *

Özet: Makale, Azerbaycan folklor alanında önemli hizmetleri olan Hanefi Zeynalli'nin Azerbaycan masallarına dair düşünce ve mülahazaları ile ilgilidir. Hanefi Zeynalli'nin çeşitli makalelerinde, kitaplarında ve toplularında Azerbaycan masalları ile ilgili söylediği değerli teorik bilgiler çağdaş folklorumuzda da kendi güncelliğini ve önemini kaybetmemiştir.

Anahtar kelimeler: Hanefi Zeynalli, Azerbaycan folklor, masallar, masalların tasnifi.

Abstract: The article dedicates Hanafi Zeynalli who had a great role in Azerbaijan folklore stude. This artikle is about his thoughts of tales. He has a lot of books, about aur tales. This thoughts are as actual as that time.

Key words: Azerbaijan, Folklore, Hanafi Zeynalli, Tales

Giriş

Folklorcu Hanefi Zeynalli'nin çok yönlü halk bilimiyle ilgili faaliyeti dikkatle araştırılmalıdır. Onun bu alandaki faaliyetinin esas ideya ağırlığını oluşturan makaleleri, kitapları ve derleme malzemelerinin geniş şekilde tahlil ve araştırılması yapılmalıdır. Hanefi Zeynalli'nin folklor alanındaki faaliyetini çeşitli yönlerden araştırmaya çalışmak Azerbaycan halk biliminin esas problemlerindedir.

Hanefi Zeynalli'nin bir folklorcu gibi çok yönlü faaliyetinin folklorda kendini bulmasını belirlemek ve bu alanda araştırma yapmaktır.

Halk bilimi tarihimizde büyük hizmetleri olan Hanefi Zeynalli Azerbaycan folklorunun çeşitli türlerinin-ata sözleri ve deyimler, bulmacalar ve masalların derlenmesine ve onların teorik esasta araştırılmasına ithaf ettiği eserleri özellikle dikkat çekicidir. O, 1935 yılında derlediği Azerbaycan masallarını düzenleyerek rusca yayımlatmıştır. Kitabı değerli folklorbilimci M. Y. Sokolov tashih etmiştir.

* Folklor Enstitüsü

Hanefi Zeynalı rus okucuları için tertipleğiği masallar kitabının mukadimesinde Azerbaycan masallarındaki ölüm-kalım mücadelesi yapan hayır ve şer küvveler hakkında verdiği bilgi oldukça ilginçtir. Hanefi Zeynalı bu kitabında aynı zamanda sözlü halk edebiyatının geçmiş tarihi, gelişim dönemleri, ayrıca forma ve mazmun özellikleri hakkında kıymetli fikirler ve mülahazalar ortaya koymaktadır. (1, 68)

H. Zeynalı'nın halk edebiyatının geniş yayılmış türlerinden biri olan masallar hakkında çağdaş dönemimizde de kendi ilmi önemini kaybetmeyen eserlerinden biri de masallarımızın büyük bir kısmını kapsayan "Azerbaycan Masalları" toplusudur. Müellif bu eseri 1936 senesinde derleyip düzenlemiş ve yayıma hazırlamıştır. Fakat H. Zeynalı'nın tutuklanması ile ilgili olarak bu değerli toplama-tertip işi 2005 yılına kadar yayımlanmamıştır. Yayımla için hazır olan bu kitap müellifin tutuklanmasından sonra, yani 28 Ocak 1937'den sonra onun diğer bazı eserleri ile beraber Azerbaycan İlimler Akademisi'nin özel fonuna gönderilmiştir. Toplama-tertip işinin elyazması (latin alfabesinde olan makine yazısı) şimdi Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Arşiv İdaresi Edebiyat ve Güzel Sanatlar Arşivi'nin H. Zeynalı'nın ismini taşıdığı özel fonda (sayı, 160, №1) muhafaza edilmektedir.

"Azerbaycan Masalları" toplusundan anlaşılıyor ki, H. Zeynalı bu tertip işini üç ciltte yayımlamağı planlamış, bu maksatla I cilde 21, II cilde 23, III cilde 28 halk masalı ilave etmiştir. Kendisini her üç cildin derleyicisi gibi takdim eden müellif, anlaşılın, sadece bu sebebe göre de masalların derleyicisi ve söyleyicileri bilinen 20 masal ilave edilmiştir ki, H. Zeynalı onlar hakkında aşğıdaki bilgileri vermiştir:

Derleyicisi H. Alizade – "Ahvay" (söyleyeni Aziz Asger oğlu Kazak, Köşasger köyü); "Meslek Peşinde" (söyleyeni Şamil Aslan oğlu); "Lale-Nergiz" (söyleyeni Kair Merdan oğlu, Tovuz, 1933); "Yedi Kardeşler" (söyleyeni Nazlı İskender kızı, Kazak ilçesi); "Barhudar'ın Bahtı" (söyleyeni Hasan Hasanov, Kazak, Köşasger köyü); "Şahşanger" (söyleyeni Heybet Muhammed oğlu, Karyanın ilçesi, 1934); "Kosa" (söyleyeni Sakine Kerbelayı Muhammed Ali kızı, Karyanın ilçesi, 1934).

Derleyicisi E. H. Tahirov – "Gül ile Semver" (Bakü, Nardaran köyü); "Mertle Namertin Masalı" (söyleyeni Fama Nesrin kızı, Bakü, 1934); "Dünya Güzeli", "Hoca Ali Penah" (söyleyeni Habib, Bakü, Buzovna köyü, 1933); "Kel Yeğen" (söyleyeni Hatice Hüseyin kızı, Bakü, Maştağa köyü); "Akundovla Kel" (Bakü, Binekadi köyü, 1936); "Kelle Tahir" (söyleyeni Mahmud Azim oğlu, Bakü, Binekadi köyü, 10. V. 1936);

Derleyicisi M. H. Tehmasip – “Şahzade İbrahim`in Masalı”, “Üç Şahzade”, “Hazaran Destan Bülbülü” (söyleyeni Bahşeli Sultanov, Bakü, 17. VII. 1934).

Derleyicisi Bagi Hüseyinov – “Hazar”, “Kelin Divanı” (söyleyeni Zibeyde, Nahçıvan, Ordubat ilçesi) (2, 4)

H. Zeynalı tertip işinde masalları folklor alanında kabul görmüş tasnifata- yani mazmun ve ideyalarına göre (sihirli masallar, hayvanlar hakkında masallar, tarihi masallar, aile-müaşeret masalları vb.) (1, 247-248; 3, 115; 4, 12-68) tasnif etmeden dizmiştir. Bu yüzden bu sıralamanın hangi kurala dayandığı belli değil. Oysa H. Zeynalı “Halk Ağız Edebiyatı” makalesinde (5) “Masallar kaç çeşit oluyor?” bölümünde masallar hakkında geniş bilgi vermiş ve masalları aşağıdaki gibi gruplaştırmıştır: Konu bakımından masalları şöyle ayırabiliriz:

1. Asıl masal anlamında olan fantastik masallar.

2. Hayvanlar hakkında masallar. Bunlar da iki gruba ayrılır; bir kısmı totemizmi anlatan en eski masallardır. Bu tip masallar bu zamana kadar insanların hangi hayvanı nasıl değerlendirdiğini, hangisini daha fazla harükuladelikler ile donattığını görmek mümkün. Örneğin; yılanın küp üzerinde oturup, gizli yerde kalan hazineleri sakladığını ve yalnız belli simalar bırakıp gittiğini anlatırken halk içinde yılanın belli bir zeka ve akıl sahibi olduğuna kanaat getirilir. İkinci grupta böyle hayvan masalları ancak fabl olarak ibret için gösterilir. Böyle masallar çoğu zaman bizim çocuklar için söylediğimiz hikayelerdir. Burada hayvanların huyunu belirtmekle anlatan halk, kendi deneyimlerini evladına öğrettiği gibi, hikayeden çıkan sonucun ve aynı zamanda duyulduğunda da masalın etki göstermesini istemesinden kaynaklanmaktadır.

3. Yaşamdan alınan masallardır ki, bunlar sade hikaye gibi kabul edilebilir. Burada da yaşam kurallarına, aile, akraba ve el adetlerine olan ilgi gösterilmiş oluyor.

4. Karavellilerdir. Bunlar genellikle meclisi güldürmek ve komiklik için söylenilir. Bunların içinde Kel İnyet`in latifeleri, Hoca Nasreddin ve yahud Behlul`un fıkraları da dahildir.

5. Rivayetler ve tarihe karışan masallar.

6. Tekerleme, kırk yalan masalıdır ki, bunların çoğu başka masallara karışmıştır. Şimdi kırk yalan masalı Azerbaycanda çok dağınık bir haldedir. Yalnız masallar arasındaki parçalardan bazıları vardır:

Derelerden sel gibi,
Tepelerden yel gibi,
Badi-serser gibi,
Az gittim, üz gittim
Dere-tepe düz gittim,
İğne yarım yol gittim. vb.

Bunlar da ancak masalın süsü için söylene de, bu gibi kalıp ifadelerin başka bir masala ait olduğunu bilen çok az insan var. Bir çok başka Türk illerinde ise böyle masallar tam olarak yaşatılmıştır. (5, 234-244).

H. Zeynalı “Halk Ağız Edebiyatı” makalesinde (5) “Masalın Parçaları” bölümünde ayrıca masalları kendinin yukarıda belirttiği gibi gruplar üzere tasnif etmiştir: “Fihrist itibariyle fantastik masalarda daha fazla mezmun dikkat çekiyorsa da, genellikle, böyle ayırmak gerekir: 1. Günahsız mazlumlara. 2. Tembel veya ahmak kahramanlar. 3. Üç kardeş (Melik Muhammed gibi) veya üç oğul. 4. Ejger öldüren. 5. Karanlık dünyaya giden (kuyuya düşükçe “yandım” söylemek). 6. Akıllı kız (bazen padişah, alim ve derviş gibi kişileri böyle sözle ve işle mahbut iden). 7. Efsun ve tılsıma düşenler. 8. Tılsımın sahibi olan kahramanlar. 9. Acayip şeyler sahibi olmak (Süleyman Peygamberin halısı, yüzüğü, enküşt cahannüma ve bu gibi Hindistan mezmunları). 10. Vefasız avratlar hakkında (karavelli türünde olmamak şartıyla). 11. Sitemkar kardeş ve mazlum kardeş. 12. Ölmez kahraman (ab-i hayat hakkında). 13. Takdirin oyunu ve alinyazısı (kadriyeler). 14. Acayip bir şekilde üstü açılan hıyanetler. 15. Zengiler ve yamyamlar (heyvanlar hakkında değil). 16. Alarvad.”

Her bir masalda önce mevzu belirlenir. Konu her zaman aynı şekilde kalmaz ve değişiklik arzeder. Masalların çeşitlerini yapılandıran konulardır. Konu en sade tahkiye elementlerine ayrıldıkta motifler oluşuyor. Motiflerin örülmesi ile ortaya çıkan masal konuları birbirinden ayrılmış oluyor. Bunlar da masalın çeşitleri ve yahut varyantlarıdır. Her masalın beş-altı varyantı araştırıldıktan sonra, belirli masal için her zaman yeterli motifler grubu oluşuyor. O zaman masalın konusu yapılmış demektir. Örneğin: 1. Asıl efsane kabilinden olan motifler: güneşle ayın kardeş, eş gibi tasvirleri, ayın yüzündeki lekeler hakkında. Ay ve güneş tutulması. 2. Yaşam gerçekleri: kız kaçırmak, ayrılık...

Bir motif farklı masalarda kullanılabilir ve her bir konu içinde kendine has bir özellik taşıyabilir. Konularda birbirleri ile birleşerek çok mükemmel bir şekilde örülebilirler. Masalın konusu ne kadar kuvvetli, mazmunu ve fihristi ne kadar geniş ve mürekkep olursa, o masalın gelme olduğuna çok inanılır. (5, 244-245)

Vurgulamak gerekir ki, bundan başka, H. Zeynalı “Azerbaycan Masalları” makalesinde de (6, 7-20) sözlü halk edebiyatının yaygın türlerinden biri olan masallar hakkında çağdaş dönemimizde de kendi ilmi önemini kaybetmeyen fikir ve mülahazalarını söylemiştir. Bu fikirlerden bazılarını belirtelim: “Masallar onları oluşturmuş inslar kadar eskidir. Bunlar halk yaratıcılığının bir türü gibi uzun zamanlar bilgi ve bedii heyecanın kaynağı olmuş, bir sıra hayati bağları, tabiatla, ayrı-ayrı şahıslar ve kitlelerle olan alakayı hızlandırmış, ilkel insan ise bunların hepsini kendi yaratıcılığı ile süslemiş, şahıslandırmış, nesilden nesle söyleyerek ebedileştirmeye çalışmıştır. Masallara dikkat ettikte bir sıra mifoloji (esatir) konulara rastlanacağı bellidir. Bu konuların en eski zamanlardan sınıflı cemiyet ortaya çıkmadan çok çok önceki dönemlerden haber verdiği tereddüt yoktur. Bu gibi masallar onu oluşturan, kendi çevresinde gıdalandıran ve yaşatan her hangi bir ilmin totemik tasavvurlarını veya eski insanın tabiata karşı fikir, duygu ve hayallerini, kısacası, natüralist ve sihirli (masal) görüşlerini ifade etmektedir. Bu gibi konu, yahut “motif”lerin eskiliyini anlamak için masallarımızda en çok rastlanan motiflere dikkat edilmesi gerekir. Bunlarda mucizeli bir şekilde doğmuş çocuklar masalın kahramanı oluyor, sonradan padişahın tahtına sahip çıkıyorlar...” Masallar hikayenin aksine olarak, tasvir ettiği olayın gerçek, hakiki olmasını ispat etmeğe çalışmıyor. Masalların konularını inceledikçe onlarda en eski ekonomik etapların ve kamusal gelişimin izlerini bulmak kolaydır. Burada bazen mülkiyetin türemesi, bireysel tarımcılığın başlaması, erkek ve kadın ilişkileri vb. birer birer göz önünden geçip gider. Tepegöz masalları, İskender Zülkarneyn hakkındaki rivayetler, efsaneler şimdiki Azerbaycan’ın dahil olduğu Aran arazisinin Yunanlar tarafından zapt edilmesi veya daha başka tarihi hadiselerin abidesi değildir mi?

Halk yaratıcılığının (folklorun) bütün başka türleri gibi masallar da en eski zamanlardan insan nesilleri, insan cemiyetiyle birlikte gelişerek cemiyet kuruluşunun değişmesiyle pedersahi, kuldarlık veya feodal çevrelerinde fihristini değişe bilmiştir. Lakin bu değişme ne kadar derin olursa olsun geçmiş çağlardaki kamusal ilişkilerin ayrı ayrı yönleri masala girmiş, yeni unsurlar ile kaynaşarak bize kadar gelip ulaşmıştır. Mesela, masalın içinde bir taraftan şehirde gelişmiş ticari ilişkiler ile yanısıra, köy fakirlerinin – rençperlerin derebeyi, padişah, vezir vb. tarafından soyulması, kul emeğinin istismarı ve bunların arasında sınıflı cemiyetten önceki dönemleri andıran olaylar ve mifoloji dünyagörüşlerinin bir masalda toplandığı halleri az değildir. Bu da masalların ne gibi etaplar geçirmiş olduğuna bir delildir. Bi gibi dikey bakış masalın, böyle söylemek olağandırısa, “yaşını” belirlemeğe fırsat veriyor, yatay bakış ise masalın elden ele, ülkeden ülkeye geçmekle ne gibi değişimlere denk geldiğini gösteriyor. Masallar olayları genelleştirir, hakkında bahis edilen olay Mısır’da mı, Çin’de mi veya İran

şehirlerinin birinde mi meydana gelir gelsin, duyan için ilgi çekicidir. Masallarda kişinin dost ve düşmanları, genellikle, bütün karakteristikası ile tanıtılır. Bunun için de masalarda bir olaydan bahis ederken kahramanın “dokuz ülke ardından” geldiği söylenilir, masalcı onu dağlardan yel gibi, derelerden sel gibi, bade-i serser gibi atın üzerinde gezdirir tipik olarak, “biri vardı, biri yoktu, Allah`tan başka hiç kimse yoktu, bir padişah vardı, onun üç oğlu vardı”, “Günlerin birinde bir fakir köylü gitmişti dikan kırmağa” vb. diye takdim edilir. Yalnız burada bir “ama” gerekir. Bazen masal hiç bir tarihi olayı anlatmak amacı taşımaz. Belirli iktisadi ve kamusal ilişkilere ait masallar bazen hiç bir gösteriş veya ima beklemiyor. (6, 8)

Anlaşıldığı gibi, H. Zeynallı “masalların insan topluluğu kadar eski” olduğuna, “bir sıra mifoloji (esatir) konularına tesadüf edildiğini”, “masalların hikayenin aksine olarak, tasvir ettiği olayın gerçek, hakiki olmasını kanıtlamağa çalışmadığını”, “bazılarında mülkiyetin türemesi, ferdi tarımcılığın başlanması, erkek ve kadın ilişkilerinin olduğunu”, nihayet, masalarda “sınıflı cemiyetten önceki devirleri andıran olaylar ve mifoloji dünyagörüşlerinin olduğunu” ve “masalların olayları genelleştirdiğini” özellikle belirtiyor. H. Zeynallı “Azerbaycan Masalları” makalesinde (6, 7-20) ayrıca masalların tarihi, mifoloji karakterleri ve bir sıra subjektif özellikleri hakkında da ilgi çekecek diğer fikir ve mülâhazalara geniş yer vermiştir: “Halkların ta ibtidaiden ister kavga, isterse barış-anlaşma, ticari yolları ile birbirleriyle daima alakada olduğunu herkes bilir. Böyle bir karşılıklı iletişim sonucunda her bir tayfa, her bir topluluk başkasından, komşu tayfadan, yabancı bir muhitten aldığı folklor malzemesini benimsiyor, kendi zevkine bağdaştırıyor ve sonda kendi malı ediyor. Lakin yeni ortamada gelişen masal, yeni unsurları kabul etmekle beraber, önceki yerinden getirdiği özellikleri de barındırabilir. Kahramanların ismi, katılımcıların karakteristikası ve masalın başka unsurları bunu aydın şekilde göstermektedir...”

Masal kahramanlarının maksatlarına ulaşmaları için hayvanat alemi onlara az yardım etmiyor; mesela, köpek, kedi, ayı, maymun özellikle at, bazen akıllı yılanlar, hikmet sahibi olan kuşlar, beyaz ve siyah koyunlar kahramana yardım ediyorlar. Bazen devlet kuşu en iyi kelin kafasına konmakla onu masaldaki topluluğun en ali kademesine yükseltir. Simürg insanın iyiliğine karşı onu dünyanın bir uçundan başka uçuna kanatları üzerinde götürür, arslan ise merhametli masal kahramanına kendi yavrularını vermekle onun başarısına sebep olur. (6, 9-10)

“Azerbaycan Masalları” toplusunda derlenmiş masalların mazmunlarına dikkat ettikte ise H. Zeynallı`nın derlediği masalları, esasen, yukarıda kendisinin belirttiği bölgü ve prensiplere göre tasnif etmesi kanaatine gelmek mümkündür.

Lakin H. Zeynalı bu masalları kendisinin tasnif ettiği sırayla değil, dağınık halde yapmıştır. Fikrimizce, toplunun ön kısmında verilmiş “Çağın Hükümü” (6, 21-26), “Mavi Boncuk” (6, 27-33), “Kel Muhammed” (6, 34-52), “Melik Memmedle Melik Ahmet” (6, 53-61), “Ahvay” (6, 62-70) masalları sihirli masallardır. Lakin onlardan sonra gelen masallar H. Zeynalı'nın kendisinin tasnifatında ikinci belirttiği “Hayvanlar Hakkında Masallar” değil, üçüncü yerde tasnif ettiği “Yaşamdan Alınan Masallar”, beşinci yerde tasnif ettiği “Rivayetler ve Tarihe Karışan Masallar”a aittir. Mesela, yukarıda isimeri geçen masallardan sonra gelen “Bahtiyar” (6, 71-87), “Avcı Muhammed” (6, 88-92) aile muşeret, “Kuş Dili Bilen İskender” (6, 93-104) tarihi masallara, toplunun orta kısımlarında verilmiş “Kara At” (6, 227-231), “Cik Cik Hanım” (6, 289-291), “Dana, Geçi, Koyun” (6, 292-293), “Altın Yılan” (6, 294-295) ise “Hayvanlar Hakkında Masallar”a aittir vb.

H. Zeynalı derleyip düzenlediği masallarda milli değerler öncelik arzetmiş, onların dilinde ise özellikle, iki yön kendini göstermiştir. Şüphesiz ki, bu, anlatım sanatından, söyleyicilerin söyleme tarzından kaynaklanmıştır. Böylelikle örneklerin bir kısmı sırf diyalektle, ekseriyet ise halk konuşma dilinde takdim edilmiştir. Örneğin, “Kel Muhammed” (6, 34-52), masalındaki bu diyalogu inceliyelim: “Size kimden haber vereyim, Fatı karıdan. Fatı karı eve gelip gördü ki, çilenin biri yoktur. Başladı beddua etmeğe. Konum komşu toplanıp işi anladıktan sora söylediler:

– Ay Fatı karı, hiç kimseye beddua etme, biz hepimiz sana durumumuz iyi oldukça yardım ediyoruz, kim senin malını çalacak. Bu yine de kendi oğlunun amelidir.

Fatı karı kendi kendine söylendi: “Tuluma dadanan köpek bir de gelir. Gör bakalım a köpek oğlu, sana ne yapacağım.”

Bir gün Fatı karı Muhammede söyledi:

– Muhammed, yarın ben evde olmayacağım, ara sıra gel, evimizi kontrol et.

Sabah erkenden Fatı karı evden çıkıp oyalandı, gelip oturdu komşunun çeperinin arkasında, başladı evini gözetlemeğe. (6, 34)

Veya “Melik Memmedle Melik Ahmet” (6, 53-61) masalından alınmış bu parçaya dikkat edelim: “Padişahın oğlunun ismi Melik Memmed, çobanın oğlunun ismi de Melik Ahmet idi. Onlara evden dışarıya çıkmak için izin verilmiyordu. Bir hoca tutup her ikisine evde özel ders veriyorlardı.

Padişah da aşçıya talimat vermişti ki, onların yemeğine kesinlikle kemik koymasın.

Onlar her ikisi büyüdü, on beş yaşına vardı. Bir gün aşçı getirip onların yemeğine bir kemik koydu. Onlar da yemekleri yediler. O sırada kemiği oynatırken kemik aynaya değip camını kırdı. O zaman başladı eve güneş ışınları girmeğe. Onlar gördüler ki, evde duvara bir güzel şey yansıyor. Onu yakalamağa çalıştılar. Ne kadar uğraşırlarsa da onu yakalayamadılar. Hoca geldiği zaman onları kan ter içinde buldu. Onlar hocayı gördükleri zaman söylediler:

– Bizi niye burada öldürüyon? İzin vermiyon dışarıya bakalım? Bak dışarıdan ne güzel şey görünüyor?

Hoca onlara camın kırık yerinden dışarını izletti. Onlar gördüler ki, kimisi kuş oynatıyor, kimisi geziyor, kimisi oynuyor. Herkes bir işle uğraşiyor. Dışarısı öyle güzeldi ki, anlatılmaz derecede.” (6, 53-54) vb.

Başka bir masaldan – “Bahtiyar” masalından (6, 71-87) bir parçayı inceleyelim: “Bahtiyar şaşırıp kalmıştı, bilmiyordu bu nasıl sırdı. Ne söylesin, onun ismin bu nerden biliyor, bu adam kimdi? Sonunda “Allah`a emanet” deyip bindi atı, bu adam önde, Bahtiyar da bunun arkasından başladılar koşmağa, ta ertesi güne kadar koştular.

Sabah oldu. Bahtiyar gördü ki, bu bir kızdı ki, yeme içme bunun hatt-i halını, gül cemalini seyret. Kız dönüp geri baktığı zaman ne gördü, bunun arkasından gelen öyle bir çobandır ki, hiç hayatında erik turşusu tadmayıp (yemeyip).

Kız şaşırıp kaldı, bilmedi ne söylesin. Az sonra kendini toparlayıp sordu:

– Oğlan, ismin nedir?

Bahtiyar cevap verdi:

– Hanım, kaç gece kendin çağırmadın mı, şimdi neden tanımıyorsun?

Kız söyledi:

– Senin de ismin Bahtiyardır?

Oğlan cevap verdi:

– Hanım, evet, nasıl yani, benden de başka Bahtiyar var mıydı? (6, 73)

Örnek verilmiş bu parçalardan anlaşıldığı gibi, halk ürünleri olan masalların dili genel halk dili olup, halka ait olması ile farklılık arzeder. Folklorun diğer epik türlerinden özellikle masalların da esasını canlı halk dili oluşturuyor. Masallarda çok fazla uzuntma, kelime oyunları, fazla ifadeler ve kelimeler yoktur. Poetiklik, bediilik, canlılık, akıcılık, aydınlık ve ahenklik masalların esas özelliklerindedir. Halk dilinin bütün incelikleri ve güzellikleri masallarda çok güzel yansıtılmıştır.

Topluda (6) yer alan masalların bir kısmının dilinden (dialekt ve lehçe özelliklerinden), bir çoğunun ise hangi bölgeden derlenmesinin belirtilmesinden anlaşılır ki, onların derlendiği bölge Azerbaycan`ın ekser ilçelerini kapsıyor. Şüphesiz ki, bunlar, anlatma sanatından, söyleyicilerin söyleme tarzından kaynaklanmaktadır. Metnler yayıma hazırlanırken onların uslubuna, esasen değinilmemiş, H. Zeynalı`nın tanıtımında verildiği gibi korunmuştur.

Müellifin masal türü hakkında Azerbaycan ve rus dillerinde yazmış olduğu bir kaç giriş makalesi, masallar hakkında olan izahlı bibliyografya, izah, şerh ve notları ispat ediyor ki, H. Zeynalı geçen yüzyılın 30`lu yıllarında Azerbaycan masalları ile ilgili çok yönlü araştırmalar yapan ilk araştırmacılarından olmuştur.

Sonuç

Çok yönlü faaliyet seçeneklerine, zengin tefekküre sahip olan Hanefi Zeynalı`nın bir folklorcu gibi masal türü ile ilgili fikirleri, bu mülahazaların teorik önemi ve onların esas tezleri makalede yer almıştır.

Maklenin esas ilmi yeniliği onun konusunun gündemde olmasıyla belirlenir. Hanefi Zeynalı`nın bir folklorbilimci gibi Azerbaycan halk bilim tarihinde teorik fikirleri sistemli olarak öğrenilerek araştırmaya çalışılmıştır.

Makale, Azerbaycan folklor alanında önemli rolü ve yeri olan değerli folklorcu Hanefi Zeynalı`nın folklorumuzda teorik faaliyetinin tecessümünü belirlemek açısından önemli ilmi değere sahiptir.

KAYNAKÇA

1. Велиев В. Азербайжан Фолклору. Бақы: Маариф, 1985
2. Азербайжан набыллары. Беш ылдде. I ылд. / İ. Abbaslının yazdığı ön söz, seh. 4. Бақы, “Шерг-Герб”, 2005
3. Ефендийев П. Азербайжан шифащи халк едебиййаты. Бақы: Маариф, 1981
4. Елийев О. Азербайжан набылларынын поетикасы. Бақы: Седа, 2001
5. Zeynalı H. Seçilmiş eserleri. Bakı, Yazıçı, 1983.
6. Азербайжан набыллары. Беш ылдде. I ылд. /Toplayıb tertib edeni H. Zeynalı. Бақы, “Шерг-Герб”, 2005